

JOHANN GOTTLIEB WOLSTEIN

(1738-1829)

Veterinair verleden

Het is niet verwonderlijk dat de namen van Scotti¹ en Wolstein vaak in één adem worden genoemd. Beide mannen hebben in dezelfde periode in Wenen geleefd, zijn achtereenvolgens beiden directeur geweest van een diergeneeskundige onderwijsrichting en zijn beiden van grote betekenis geweest als grondleggers van de wetenschappelijke diergeneeskunde in het Duitssprekende gebied.

Johann Gottlieb Wolstein werd op 14 maart 1738 in het Silezische Flinsberg geboren. In zijn familie waren veel wondartsen en chirurgen. Dit is opvallend, daar de meeste dierenartsen voortkwamen uit families van hoefsmeden en stalmeesters. Reeds op zijn vijftiende jaar ging hij zich bekwamen in het verzorgen van wonden. In 1760 heeft hij langdurig en met succes de keizerlijke kapitein Von Braael² verpleegd, die zwaargewond werd in de slag bij Kunersdorf. Uit erkentelijkheid heeft deze de jonge Wolstein mee naar Wenen genomen, wat voor hem een ommekeer in zijn leven betekende. Hier had hij de kans zich bij beroemde geneeskundigen te bekwamen in de chirurgie en de verloskunde.

Daar hij een bijzonder goede indruk maakte, werd hij door enkele zeer vooraanstaande mensen aanbevolen voor een opleiding om zich bij Bourgelat³ in Lyon te bekwamen in de diergeneeskunde en wel voornamelijk in de anatomie en de chirurgie. Hiertoe ontving hij van Keizer Joseph een toelage. In deze periode heeft hij ook deelgenomen in de provincies Champagne en Bourgondië aan een daadwerkelijke bestrijding van een epizoötie onder runderen. De goede resultaten hiervan werden breed uitgemeten in de Franse pers. Daarna ging hij naar Parijs om bij Philippe-Etienne Lafosse praktische ervaring op te doen. Zoals in 'Voorgangers' nummer 14⁴ beschreven, was de verhouding tussen de invloedrijke Bourgelat en Lafosse zeer slecht. Wolstein en Lafosse bleken elkaar uitstekend te liggen en dat was de basis voor een levenslange vriendschap. Nu was Lafosse een sociaal bewogen mens, die actief heeft deelgenomen aan de Franse Revolutie. De linkse ideeën van zijn vriend Lafosse hebben Wolstein in zijn latere leven veel narigheid opgeleverd.

Na zijn Franse periode heeft Wolstein nog enige tijd doorgebracht in Engeland om zijn kennis van de paarden- en schapenfokkerij te vergroten. Daarna bracht hij nog studiebezoeken aan Nederland, Denemarken en de Duitse steden Hannover en Berlijn. Voordat hij naar Wenen terugkeerde promoveerde hij in Jena tot doctor in de 'medicijnen en chirurgie'.

Toen Wolstein na deze zesjarige reis terugkwam in Wenen, werd hij vriendelijk ontvangen door keizerin Maria Theresia. Hij kreeg de opdracht om een nieuwe, zelfstandige veeartsenijsschool te ontwerpen. De vorige onder Scotti beperkte zich tot de behandeling van (militaire) paarden, terwijl de keizerin

Portret van J.G. Wolstein door C. Kohl, Joh. Knobloch van de Cours d'hippiat

in: Blz. 4 van de Duitse vertaling door
riqve van Ph.E. Lafosse (Prag. 1788).

een bredere opzet voor ogen stond met een curriculum voor alle huisdieren. Het is te begrijpen dat dit voor Scotti moeilijk te verteren was en dat daardoor de verhouding tussen beiden allerm minst bevorderd werd. Zijn plannen werden door keizer Joseph II op 12 december 1776 geaccepteerd en op 26 december 1777 gaf de keizer toestemming om met de school van start te gaan met Wolstein als directeur. Een bijzonderheid hierbij was dat Wolstein de eerste protestant was die in overheidsdienst kwam. Het onderwijs begon op 1 januari 1778.

Wolstein bezorgde de 'K.K. Thierspital und Vieharzneyschule'⁵ weldra een grote naam en faam. De school trok veel buitenlanders aan. Wolstein was een goed spreker en kon met een grote allure zijn voordrachten geven. Er was nauwelijks een deelgebied van de diergeneeskunde te noemen, waarin hij geen gefundeerde kennis bezat. Eigenlijk zou men hem een 'homo universalis' op veterinair gebied kunnen noemen. Zo werd hij ook de geestelijke vader van andere veeartsenijscholen, zoals die in Boedapest en Brussel. Verder heeft hij talloze praktijkgerichte studieboeken geschreven die in het Frans, Russisch, Zweeds en Italiaans zijn vertaald. Ook heeft hij aandacht besteed aan het in de zestiende eeuw verschenen boek van Von Fugger: 'Von der Gestütery'⁶. Hij heeft het opnieuw uitgegeven, voorzien van aanvullingen en toelichtingen, waardoor hij de waarde van dit boek onder de aandacht van zijn tijdgenoten bracht⁷.

Wolstein had geen gemakkelijk karakter. Hij was een groot organisator maar dulde niemand naast zich en had niet alleen uitgesproken vrienden maar ook dito vijanden. Toch genoot hij een hoog aanzien. Als protestant was hij voogd over verschillende katholieke kinderen. Maar geluk geeft ook de nodige afgunst. Op 6 augustus 1794 keerde het tij. Na een periode van 17 jaar, waarin hij met veel succes de veeartsenijschool had geleid, werd hij op politieke gronden gevangengenomen. Mogelijk heeft zijn geloof hierbij een rol gespeeld, mogelijk ook de vriendschap met de links georiënteerde Lafosse, die een rol speelde bij de Franse Revolutie. Hij werd tot twee jaar gevangenschap veroordeeld, verbeurdverklaring van zijn bezittingen en ontslag uit zijn functie. De gevangenstraf heeft hij niet uitgezeten: op 23 februari 1795 werd hij over de grens gezet.

Hij heeft zich toen in Altona bij Hamburg gevestigd. De universiteiten van Petersburg, Kiel en München deden hem aanbiedingen, maar hij heeft alles afgewezen. Toch heeft hij zich in die periode van 25 jaar nog zeer verdienstelijk gemaakt als auteur en adviseur. De universiteit van Kiel heeft hem een eredoctoraat verleend. Wolstein stierf op 3 juli 1820 op 82-jarige leeftijd.

De grote verdienste van Wolstein is geweest dat hij over een 'helicopterview' beschikte. Hij was geen kamergeleerde, maar iemand die zich op de hoogte stelde van de gebeurtenissen op het land, op de fokkerijen en op de plaatsen waar een belangrijke ziekte optrad. Al deze ervaringen legde hij vast in zijn boeken. Daarbij heeft hij op een indringende wijze zijn kennis overgebracht, niet alleen tijdens zijn colleges maar ook door al zijn publicaties. Wolstein kan beschouwd worden als één van de belangrijkste grondleggers van de veterinaire wetenschap.

E.P.O.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

1. A.M./E.P.O. 'Voorgangers: Dierenartsen uit vroeger tijd (17), Scotti'. Tijdschr Diergeneeskd 1996; 121: 482-483.

2. W. Lechner. 'Johann Gottlieb Wolstein'. Wiener Tierärztliche Monatschrift 1934; 21: 385-395 en 417-428.

3. E.P.O. 'Voorgangers: Dierenartsen uit vroeger tijd (13), Claude Bourgelat'. Tijdschr Diergeneeskd 1996; 121: 16-17.

4. E.P.O. 'Voorgangers: Dierenartsen uit vroeger tijd (14), Philippe-Etienne Lafosse'. Tijdschr Diergeneeskd 1996; 121: 132-133.

5. K.K. staat voor: Kaiserliches und Königliches.

6. E.P.O. 'Voorgangers: Dierenartsen uit vroeger tijd (9), Marx Fugger'. Tijdschr Diergeneeskd 1995; 120: 272-273.

7. W. Heinicke. 'Johann Gottlieb Wolstein (1738 bis 1820), ein vielseitiger, weitsichtiger Begründer der wissenschaftlichen Tierheilkunde. Mh.Vet.-Med. 1987; 42: 907-909